

Секція 3. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 339.56.055

СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

А.В. Артёмова, В.М. Ланчинська

Проаналізовано стан сучасної міжнародної торгівлі, яка розвивається досить швидкими темпами. Установлено особливості тенденцій розвитку міжнародної торгівлі. Проведено розрахунок розподілу світового експорту й імпорту за країнами, який показав, що значно більше від зовнішніх виробничих зв'язків залежать країни з невеликою територією та кількістю населення.

***Ключові слова:** міжнародна торгівля, експорт, імпорт, тенденції розвитку.*

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ МЕЖДУНАРОДНОЙ ТОРГОВЛИ

А.В. Артёмова, В.М. Ланчинская

Проанализировано состояние современной международной торговли, которая развивается достаточно быстрыми темпами. Установлены особенности тенденций развития международной торговли. Проведен расчет распределения мирового экспорта и импорта по странам, который показал, что значительно больше от внешних производственных связей зависят страны с небольшой территорией и численностью населения.

***Ключевые слова:** международная торговля, экспорт, импорт, тенденции развития.*

CURRENT STATUS AND DEVELOPMENT TRENDS OF INTERNATIONAL TRADE

A. Artemova, V. Lanchinskaya

Modern international trade is developing quite rapidly. For the development of foreign trade are the obstacles of internal nature. In modern conditions, the main feature of international economic relations is the export of goods and foreign investment. The purpose of the article is the study of the development of international trade. In the commodity structure, international trade is affected by

scientific and technological development. Now, the greatest importance in international trade has the products, which belong to the manufacturing industry. Modern international trade is developing quite rapidly. The most developed countries of the world are the leaders in trade services. It is determined by the features of the development of certain countries and their role in the world market. Currently, one of the most important factors of the production efficiency is the inclusion of the state into the process of international division of labor. Participation and development of foreign economic relations contribute to the growth of production efficiency. There is an opportunity to buy abroad raw materials and food, the cost of which in foreign markets is lower than at the domestic market. Of the particular note is the purchase of licenses for new technology abroad. This is actively resorted to all industrialized countries, the main motive of which is the desire to obtain economic benefits. The forecasts and calculations show that international division of labor is steadily deepening. Based on it, international exchange of goods and services will increase at a faster pace. In the developing countries, rapid expansion of the domestic market is expected.

Keywords: *international trade, export, import, development trends.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасна міжнародна торгівля розвивається досить швидкими темпами. Попри сприятливі ззовні умови для розвитку зовнішньої торгівлі існують перешкоди внутрішнього характеру. Окремі напрями міжнародної торговельної співпраці стають тривалими, формують закономірності їх розвитку, інші мають короткостроковий характер, що відображає певні тенденції співпраці. У сучасних умовах головною особливістю міжнародних економічних відносин є не вивезення товарів, а зарубіжне інвестування. Міжнародне інвестування є основою функціонування сучасної економіки. Воно є пріоритетним для країн, оскільки ця діяльність сприяє зростанню національного доходу, позитивно впливає на платіжний баланс, приводить до створення нових робочих місць, впровадження сучасних методів управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи досліджень розвитку міжнародної торгівлі викладено в працях таких учених, як В.Д. Базелевич, Ю.Г. Білоус, М.Д. Дмитренко, Ю.Г. Козак, Д.Г. Лук'яненко, С.В. Мочерний, С.В. Онишко, Н.В. Стукало та ін. Щодо зарубіжної наукової школи, то це праці З. Бжезинського, А.Б. Вебера, Г.Г. Дилигенського, Гж.В. Колоджо, Дж. Сороси.

У науковій літературі недостатньо уваги приділено оцінюванню міжнародної інвестиційної діяльності країн у формі прямого інвестування та визначенню напрямів активізації цього процесу, що зумовило актуальність зазначеної теми роботи.

Мета статті полягає у визначенні перспектив розвитку міжнародної торгівлі країни шляхом вивчення сучасних основних тенденцій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Множинність тенденцій пояснюється значною кількістю чинників, що впливають на міжнародну торгівлю, різноманітністю умов, у яких вона здійснюється. Кожна з цих підгруп має свої особливості, причини формування тенденцій, специфіку прояву в міжнародній торгівлі, які можна підтвердити кількісними і якісними показниками. Серед тенденцій розвитку міжнародної торгівлі можна виділити групи, наведені в табл. 1 [1].

Таблиця 1

Особливості тенденцій розвитку міжнародної торгівлі

Назва тенденції розвитку	Особливості тенденції розвитку
1	2
<i>1. Базисні тенденції розвитку</i>	
1.1. Поступальне збільшення обсягів світового товарообороту	Світові економічні й фінансові кризи та інші потрясіння на більш або менш тривалі періоди с тримують дію цієї тенденції
1.2. Розширення і ускладнення товарної номенклатури [3]	Проявляється в збільшенні обсягу торгівлі готовими промисловими виробами й особливо наукомісткими товарами
1.3. Зміна географічної структури міжнародної торгівлі	Сьогодні відзначається значне посилення ролі Китаю і зменшення частки розвинених країн
<i>2. Тенденції міжнародної торгівлі</i>	
2.1. Лібералізація торговельної політики	Відбувалася під впливом ГАТТ
2.2. Посилення впливу транснаціональних корпорацій на розвиток міжнародної торгівлі [4, с. 11]	Генераторами сучасної міжнародної торгівлі є транснаціональні корпорації (ТНК). Сьогодні подібна практика відходить у минуле, поступаючись місцем конкуренції великих інтегрованих міжнародних систем виробництва та збуту, заснованих на прямих закордонних інвестиціях та інноваціях ТНК
2.3. Зростання обсягу внутрішньофірмової торгівлі	Торгівля між різними підрозділами однієї і тієї самої ТНК, розташованими в різних країнах

1	2
2.4. Посилення зв'язку між торговельною діяльністю і прямими іноземними інвестиціями ТНК	Дія цих тенденцій надає розвитку міжнародної та зовнішньої торгівлі відносно більшою стійкості й передбачуваності
2.5. Збільшення обсягів торгівлі послугами [5]	Найбільш активно росте торгівлі фінансовими, страховими, телекомунікаційними та іншими послугами
3. Тенденції глобалізації	
3.1. Збільшення ролі країн	Міжнародна торгівля припадає на товарообмін країн, що розвиваються
3.2. Регіоналізація [7]	Спостерігається уповільнення розширення багатосторонніх торговельних угод і одночасно зростання кількості преференційних угод із невеликою кількістю учасників, головним чином про створення зон вільної торгівлі
3.3 Підвищення впливу нетарифних бар'єрів [8, с. 9]	На зміну приходять активне використання нетарифних обмежень. Вплив нетарифних бар'єрів, на відміну від митних зборів, із великими труднощами піддається кількісній оцінці

Тенденції, які мають найбільший вплив на міжнародну торгівлю, є такими:

1. Міжнародна інвестиційна діяльність є однією з найважливіших складових частин міжнародних економічних відносин. Термінологічний апарат міжнародної інвестиційної діяльності не є жорстко стандартизованим. Залежно від рівня аналізу, національної традиції або авторської своєрідності терміни можуть визначатися по-різному.

Інвестиції – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, у результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект [5].

Міжнародні інвестиції – це інвестиції, реалізація яких передбачає взаємодію учасників, що належать різним державам [6].

Міжнародна інвестиційна діяльність (інвестування) являє собою сукупність практичних дій суб'єктів (інвесторів та учасників), що належать різним державам, із реалізації інвестицій [9].

Суб'єктом міжнародної інвестиційної діяльності є безпосередньо інвестор та учасники інвестиційної діяльності, якими можуть бути фізичні особи, юридичні особи і держави, а об'єктом – матеріальні, нематеріальні та фінансові активи.

2. У ході аналізу тенденції зростання обсягів торгівлі послугами було з'ясовано, що лідером у торгівлі послугами є найбільш розвинені країни світу. У загальному вигляді міжнародна торгівля є засобом, з допомогою якого країни можуть розвивати спеціалізацію, підвищувати продуктивність своїх ресурсів і таким чином збільшувати загальний обсяг виробництва. Суверенні держави можуть здобути перевагу за рахунок спеціалізації на виробах, які вони можуть виробляти з найбільшою відносною ефективністю, і наступного обміну на товари, які вони не в змозі самі ефективно виробляти.

3. Необхідно відзначити, що тенденція до зміни географічної структури міжнародної торгівлі визначається особливостями розвитку окремих країн та їх роллю на світовому ринку. Про це свідчать дані, наведені в табл. 2.

Із таблиці видно, що частка промислово розвинених країн у світовому господарстві становить 71–72%, приблизно така сама їхня частка і в імпорті. Понад 20% міжнародної торгівлі припадає на країни, що розвиваються. Але в кожній із цих груп відбуваються суттєві зміни.

Таблиця 2

Розподіл світового експорту й імпорту за країнами, %

Країни	Експорт			Імпорт		
	2000 р.	2008 р.	2016 р.	2000 р.	2008 р.	2016 р.
Розвинені країни	70,9	66,2	72,4	71,6	68,9	71,4
Країни, що розвиваються	18,4	23,7	22,7	17,9	20,5	23,8
Країни Східної Європи	9,8	8,7	2,4	9,7	8,3	2,6
Соціалістичні країни Азії	0,9	1,6	2,5	0,9	2,3	2,3

До найбільших світових експортерів належать Німеччина, Японія, США, Франція, Великобританія, Італія. Серед країн, що розвиваються, слід виділити країни Південно-Східної Азії, а саме: Сянган (Гонконг, Південну Корею, Сінгапур і Тайвань, сукупний експорт яких перевищує експорт Франції, а також Китай), на Близькому Сході – Саудівську Аравію, у Латинській Америці –

Бразилію та Мексику. Приблизно таке саме становище ці країни займають і у світовому імпорті. Найбільшим світовим імпортером є США. Кількісними показниками, що характеризують значущість експорту для економіки країни, є експортна й імпортна квоти, які розраховуються як відношення вартості експорту й імпорту до вартості ВВП за відповідний період у відсотках (табл. 3).

Таблиця 3

Експортна й імпортна квоти за країнами (2016 р.), %

Країна	Експортна квота	Імпортна квота
Австралія	18,9	20,1
Бельгія	71,2	66,0
Бразилія	8,6	7,4
Угорщина	25,9	35,3
Німеччина	33,1	30,3
Канада	33,2	32,5
Малайзія	89,8	91,4
Республіка Корея	30,1	30,9
Російська Федерація	23,6	17,0
Словаччина	72,3	66,2
США	10,7	12,1
Франція	21,3	19,4
Чехія	52,3	52,5
Естонія	56,1	72,2
ЮАР	23,7	21,8
Японія	9,5	7,3

Дані табл. 3 свідчать, що все більша частина кінцевого продукту реалізується на зовнішніх ринках. Особливо це стосується до таких країн, як Бельгія, Малайзія, Словаччина, Чехія й Естонія, у яких частка експорту відносно до ВВП становить понад 50%. Приблизно така сама частка й з імпорту товарів.

Наведені дані свідчать про те, що й значно більшою мірою від зовнішніх виробничих зв'язків залежать країни з невеликою територією та кількістю населення.

Висновки. Залучення інвестицій було і залишається ключовим питанням розвитку як національної, так і регіональної економіки. Тому необхідне створення ефективною інвестиційної політики, яка приведе до активізації інвестиційних процесів на всіх рівнях господарювання. Пряме інвестування є формою міжнародної інвестиційної діяльності, яка істотно впливає на економічний і політичний стан країни.

Список джерел інформації / References

1. Кокушкина И. В. Тенденции развития международной торговли в условиях глобализации / И. В. Кокушкина, З. С. Подоба // Экономика и предпринимательство. – 2014. – № 3. – С. 33–38.
Kukushkina, I.V., Podoba, Z.S. (2014), "Tendencies of development of international trade in the conditions of globalization", *Economics and entrepreneurship* [Tendentsii razvitiya mezhdunarodnoy torgovli v usloviyah globalizatsii, Ekonomika i predprinimatelstvo], No. 3, pp. 33-38.
2. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / И. Ансофф. – СПб. : Питер, 2006. – С. 196.
Ansoff, I. (2006), *The New corporate strategy*, [Novaya korporativnaya strategiya], Piter, p. 196.
3. Баканов М. И. Теория экономического анализа / М. И. Баканов, М. В. Мельник, А. Д. Шеремет. – М. : Финансы и статистика, 2005. – С. 135.
Bakanov, M.I., Sheremet, A. D. (2005), *The Theory of economic analysis* [Teoriya ekonomicheskogo analiza], Finance and statistics, Moscow, p. 135.
4. Гусева К. Ранжирование субъектов Украины по степени благоприятности инвестиционного климата / К. Гусева // Вопросы экономики. – 2006. – № 6. – С. 18–22.
Guseva, K. (2006), "Ranging of subjects of Ukraine according to the degree of favorability of investment climate", *Questions of economy* [Ranzhirovanie sub'ektov Ukrainyi po stepeni blagopriyatnosti investitsionnogo klimata, Voprosyi ekonomiki], No. 6, pp. 18-22.
5. Донцов С. С. Оценка инвестиционной привлекательности предприятия посредством анализа надежности его ценных бумаг / С. С. Донцов // Финансовый менеджмент. – 2007. – № 3. – С. 17–19.
Dontsov, S.S. (2007), "Evaluation of investment attractiveness of enterprises through the analysis of the reliability of its securities", *Financial management* [Otsenka investitsionnoy privlekatelnosti predpriyatiya posredstvom analiza nadezhnosti ego tsennyih bumag, Finansovyy menedzhment], No. 3, pp. 17-19.
6. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 № 1560-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 47. – Ст. 646.
7. Сапир Ж. Экономика информации: новая парадигма и ее границы / Ж. Сапир // Вопросы экономики. – 2007. – № 10. – С. 22–23.
Sapir, G. (2007), "Economics of information: a new paradigm and its limits". *Questions of economy* [Ekonomika informatsii: novaya paradigma i ee granitsyi, Voprosyi ekonomiki], No. 10, pp. 22-23.
8. Блех Ю. Инвестиционные расчеты: модели и методы оценки инвестиционных проектов / Ю. Блех, У. Гетце. – Калининград : Янтарный сказ, 2007. – С. 85.
Bleh, Y. (2007), *Investment calculations: models and methods of evaluation of investment projects* [Investitsionnyie raschetyi: modeli i metody otsenki investitsionnyih proektov], Yantarny Skaz, Kaliningrad, P. 85.
9. Пахомова О. А. Оцінка участі України в процесах інвестиційної діяльності / О. А. Пахомова // Вісник ОНУ ім. Мечникова. – 2015. – Т. 20, вип 5.

Pakhomov. A.A. (2015). "Assessment of Ukraine's participation in the processes of investment activities", *Herald of the Mechnikov ONU them [Otsinka uchasti ukrainy v protsesakh investytsiinoi diialnosti]*, Vol. 20, is. 5.

Артьомова Аліна Вадимівна, канд. техн. наук, доц., кафедра економіки та маркетингу, Національний аерокосмічний університет ім. М.С. Жуковського «ХАІ». Адреса: вул. Чкалова, 17, м. Харків, Україна, 61070. Тел.: (057)788-46-00, 0954736207; e-mail: artemovi@rambler.ru.

Артемова Алина Вадимовна, канд. техн. наук, доц., кафедра економіки и маркетинга, Национальный аэрокосмический университет им. Н.Е. Жуковского «ХАИ». Адрес: ул. Чкалова, 17, г. Харьков, Украина, 61070. Тел.: (057)788-46-00, 0954736207; e-mail: artemovi@rambler.ru.

Artemova Alina, PhD.Sc. Associate Profesor, National Aerospace University. Address: Chkalov str. 17, Kharkiv, Ukraine, 61070. Tel.: (057)788-46-00, 0954736207; e-mail: artemovi@rambler.ru.

Ланчинська Валерія Михайлівна, студ., кафедра фінансів, Національний аерокосмічний університет ім. М.С. Жуковського «ХАІ». Адреса: вул. Чкалова, 17, м. Харків, Україна, 61070. Тел.: (057)788-46-00.

Ланчинская Валерия Михайловна, студ., кафедра финансов, Национальный аэрокосмический университет им. Н.Е. Жуковского «ХАИ». Адрес: ул. Чкалова, 17, г. Харьков, Украина, 61070. Тел.: (057)788-46-00.

Lanchinskaya Valeraya, student, National Aerospace University. Address: Chkalov str. 17, Kharkiv, Ukraine, 61070. Tel.: (057)788-46-00.

*Рекомендовано до публікації д-ром екон. наук, проф. М.В. Чорною.
Отримано 15.04.2017. ХДУХТ, Харків.*

УДК 339.56.055

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН АЗЕРБАЙДЖАНУ

А.В. Артьомова, В.О. Ліман

Розглянуто основні напрями розвитку міжнародної економіки Азербайджану, засновані на дослідженні сучасного стану зовнішньої торгівлі Азербайджану та визначенні перспектив його розвитку. Проведено прогнозування експорту та імпорту основних видів товарів Азербайджану, розглянуто структуру ВВП за основними галузями економіки. У ході

© Артьомова А.В., Ліман В.О., 2017